

Türkiye'de İnsan Mekan ve Coğrafya

Türkiye'de demografik dönüşüm

Araş. Gör. Dr. İbrahim Tuğrul ÇINAR

Hafta 4

Nüfus: belirli bir **zamanda**, belirli bir **alanda** (ülke, şehir, bölge, il, ilçe, köy,...) yaşayan insan sayısıdır.

Demografi: **demos** (nüfus, halk) + **graphia** (tasvir) = Nüfusun tasviri

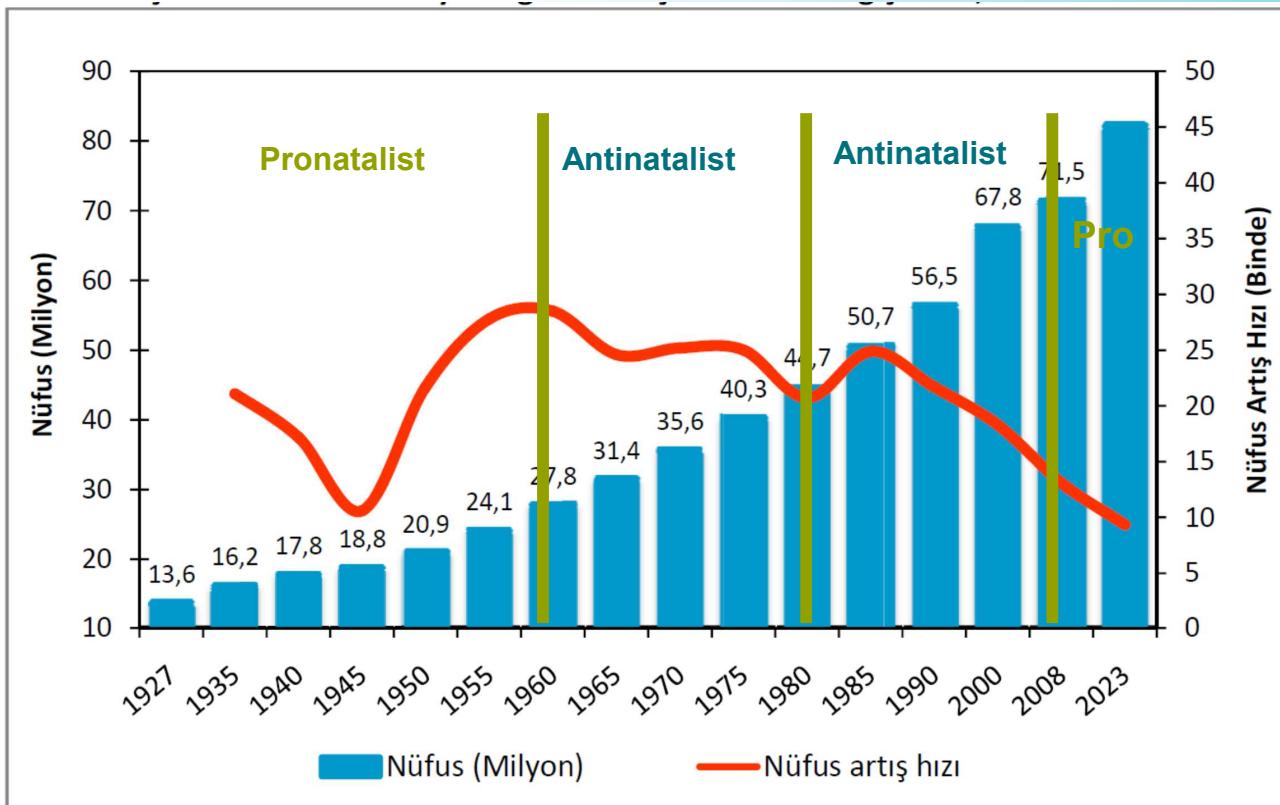
Demografi (Nüfus Bilim): Ölümölük, doğuranlık, cinsiyet, etnik köken, yaş bağımlılık, nüfusun eğitim seviyesi, vs.. gibi nüfus olaylarının sistemli analizini yapan bir disiplindir.

Demografi, vurguyu **zamana** yapar. **Coğrafya** ise **mekana** yapar.

Demografi; suç, eğitim gibi sosyolojik olaylar yanında; tarım, bayındırılık vb. ekonomik konularda devleti yönetenlere önemli bilgiler verir. Bu yüzden yakından takip edilir.

Nüfusun artışı

Türkiye nüfusu 84 Milyon (2023)

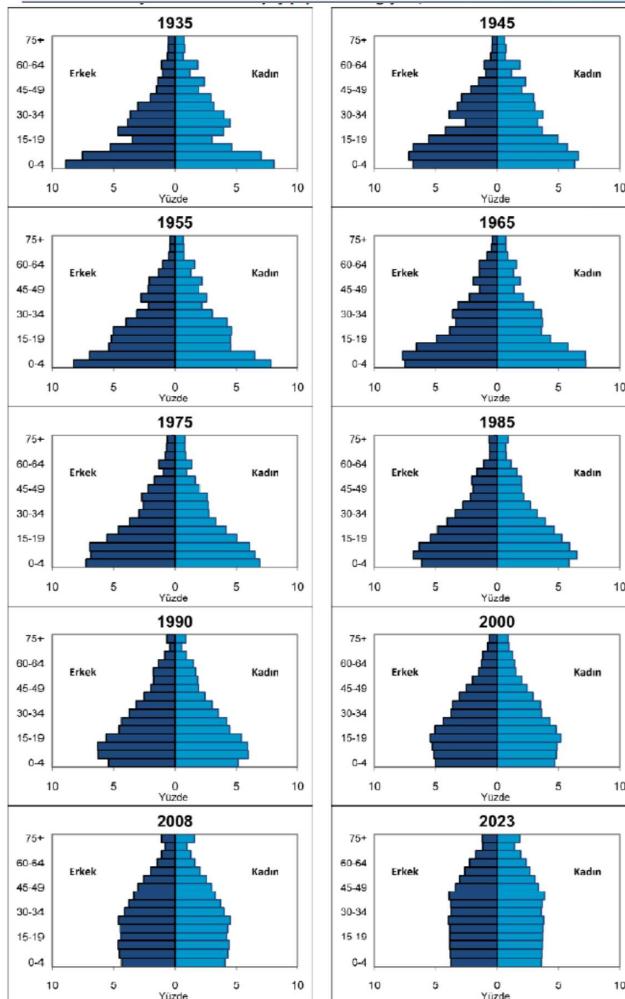
Nüfusumuz artmaktadır

Fakat, artış hızı yavaşlamaktadır.

Bu durum, belirli bir süre sonra nüfus artışının duracağını,

Daha uzun vadede ise azalmaya başlayacağına işaret eder.

Nüfusun yaşı yapısı

Nüfusun yaşı ve cinsiyet yapısını **nüfus piramitleri** ile gösterebiliriz.

Nüfusun yaşı yapısı:

- Doğorganlık
- Ölüm oranları
- Çalışma çağındaki nüfus (15-64 yaş arası, İşgücü)

Gibi pek çok önemli faktörü etkiler

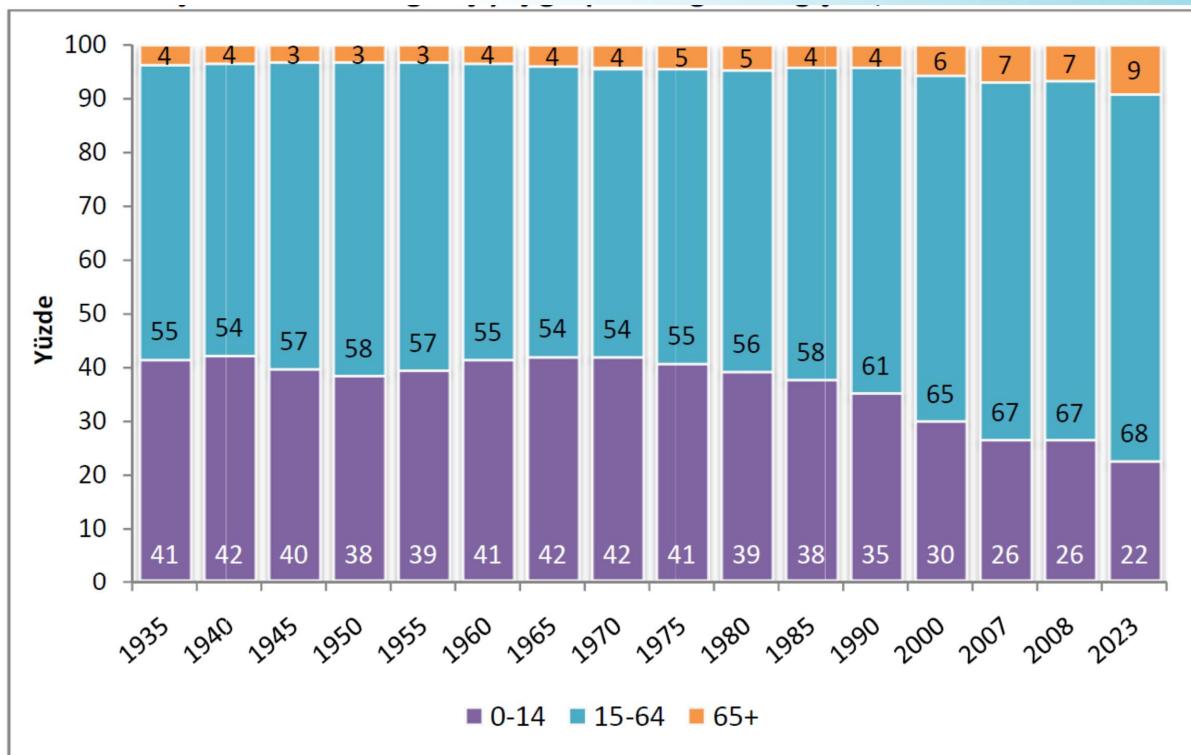
Geniş tabanlı nüfus piramidi, yüksek doğorganlığa işaret eder.

1935 yılı piramidinde, Birinci Dünya Savaşı yıllarında doğan 1915-1920 doğum kuşağının (15-19 yaş grubu) diğer doğum kuşaklarına göre sayısal olarak daha küçük nüfusunun olduğu görülmektedir.

Bu durum, savaş koşullarında Türkiye'de doğorganlığın ertelendiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Nüfusun yaş yapısı

Türkiye'de yaşlı nüfusun, toplam nüfus içerisindeki payı artmakla birlikte, **çalışma çağındaki nüfus da artmaktadır.**

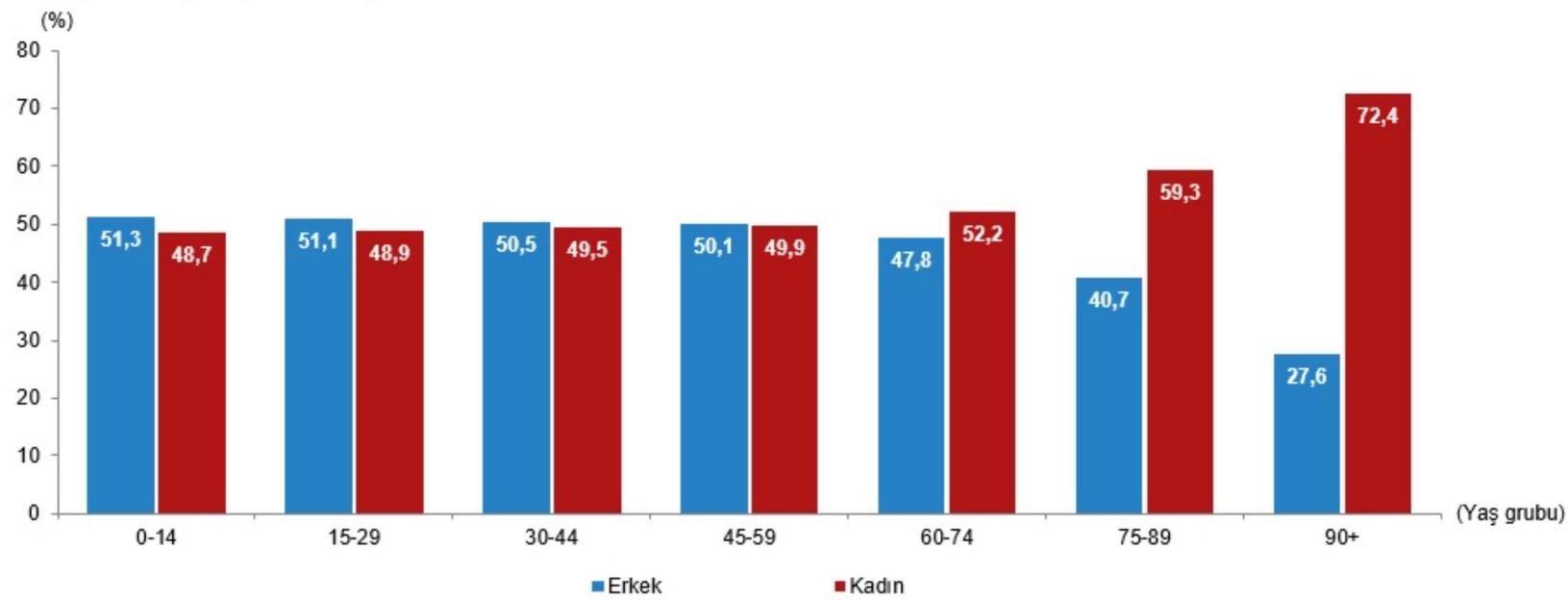
Çalışma çağındaki nüfus (**15-64 yaş arası**) ülkenin işgücü potansiyelini göstermesi yanında

İstihdam baskısı ve işsizlik gibi sorunların da ortaya çıkma riskine işaret eder.

Nüfusun yaşı yapısı

Yaşlı nüfus içerisinde kadınların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Cinsiyete ve yaş grubuna göre nüfus oranı, 2022

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022

Nüfusun bağımlılık oranı

Bağımlılık oranı: çalışma çağındaki nüfusun bakmak zorunda olduğu (çalışmayan) nüfusu ifade eder.

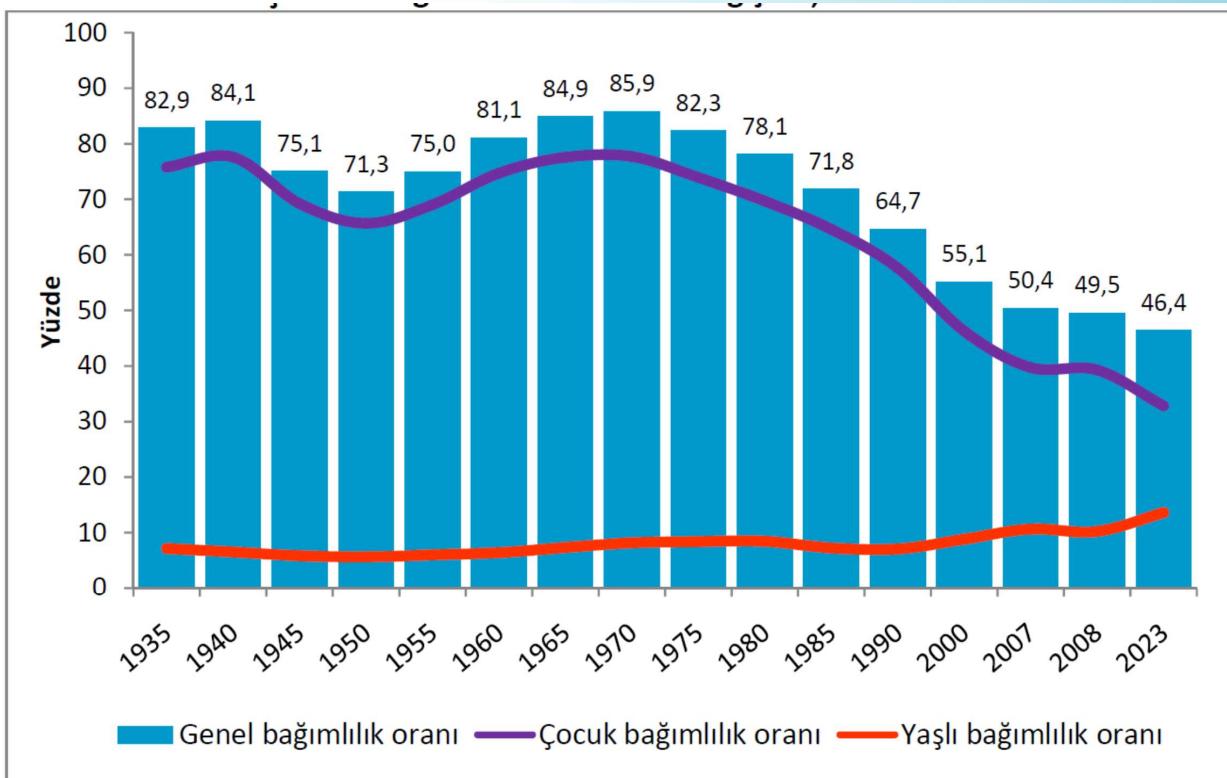
Genel Bağımlılık oranı Çalışma çağındaki her 100 kişi başına düşen çocuk yaşılı sayısıdır. Bu oran çocuk ve yaşılı bağımlılık oranlarının toplamına eşittir. 0-14 ve 65 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun, 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranının yüzde olarak ifadesidir.

Çocuk bağımlılık oranı Çalışma çağındaki her 100 kişi başına düşen çocuk sayısıdır. 0-14 yaş grubundaki nüfusun, 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranının yüzde olarak ifadesidir.

Yaşlı bağımlılık oranı Çalışma çağındaki her 100 kişi başına düşen yaşılı sayısıdır. 65 ve daha yukarı yaşındaki nüfusun, 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranının yüzde olarak ifadesidir.

Çalışma çağındaki nüfus (15-65 yaş arası nüfus, işgücü potansiyeli),
istihdam edilen nüfus demek değildir.

Nüfusun bağımlılık oranı

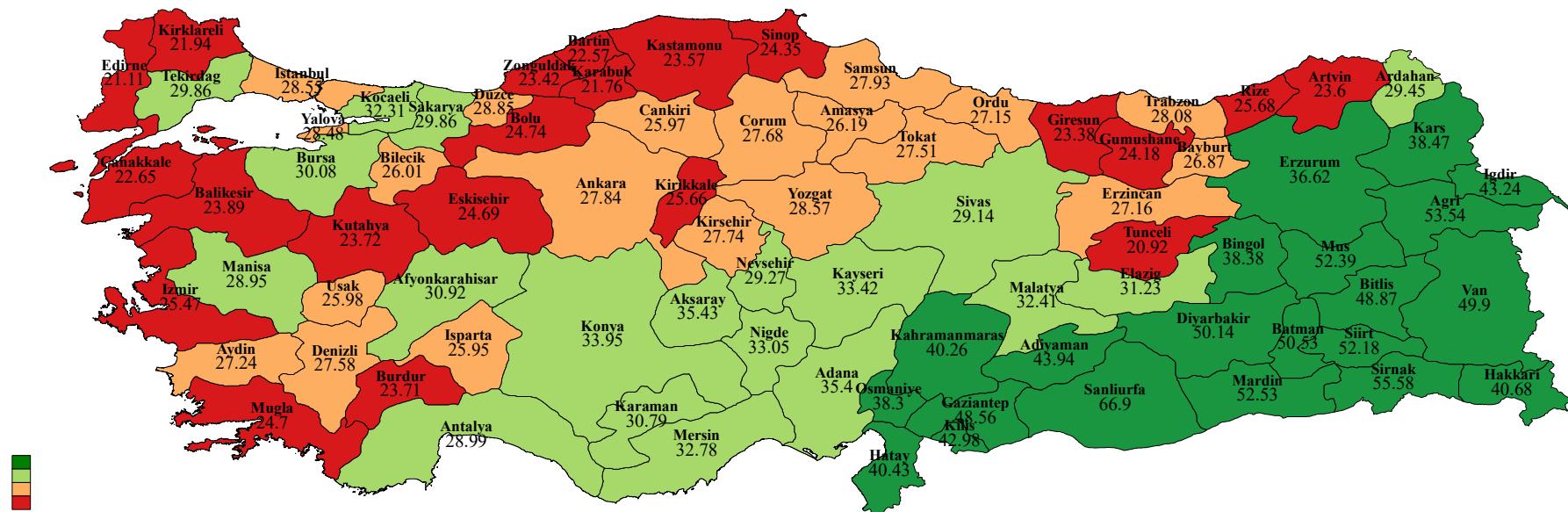
Türkiye'de, yıllar itibarıyla çocuk bağımlılık oranı azalırken, Yaşılı bağımlılık oranı artmaktadır.

Genel bağımlılık oranı ise azalmaktadır.

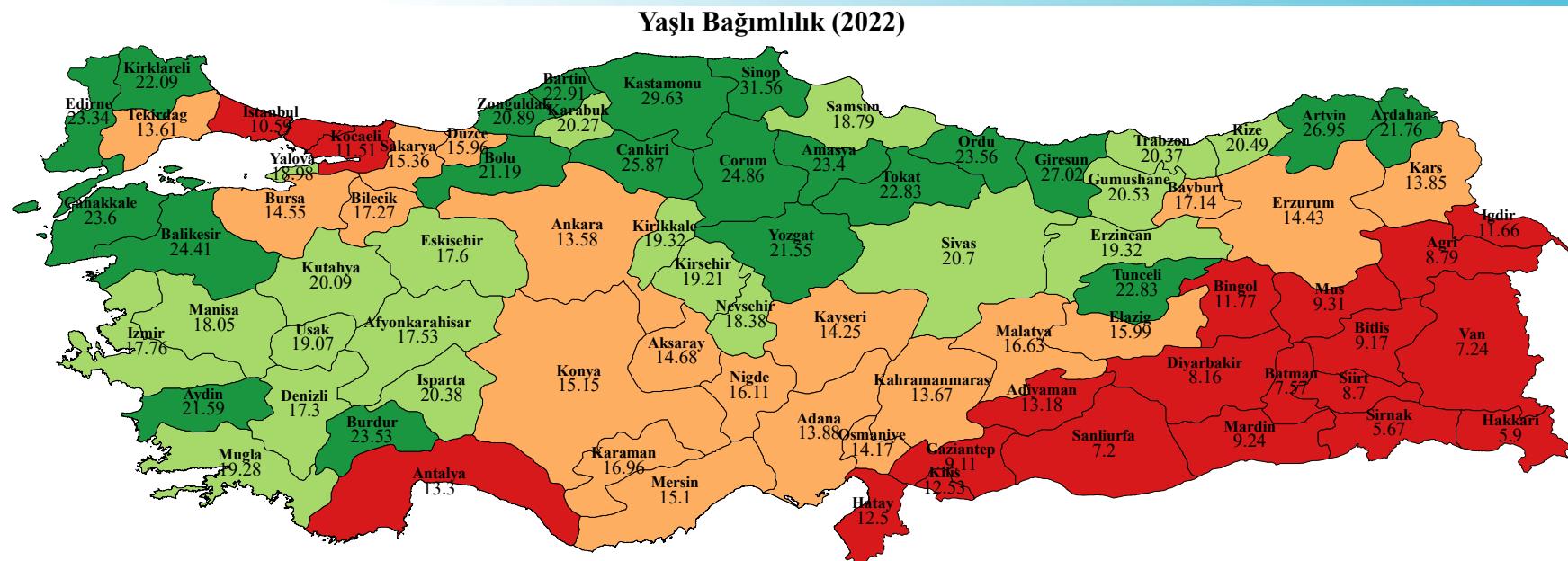
Yaşılı bağımlılık oranının artması, özellikle **sosyal güvenlik sistemi** üzerinde önemli bir baskı unsurudur.

Nüfusun bağımlılık oranı

Çocuk Bağımlılık (2022)

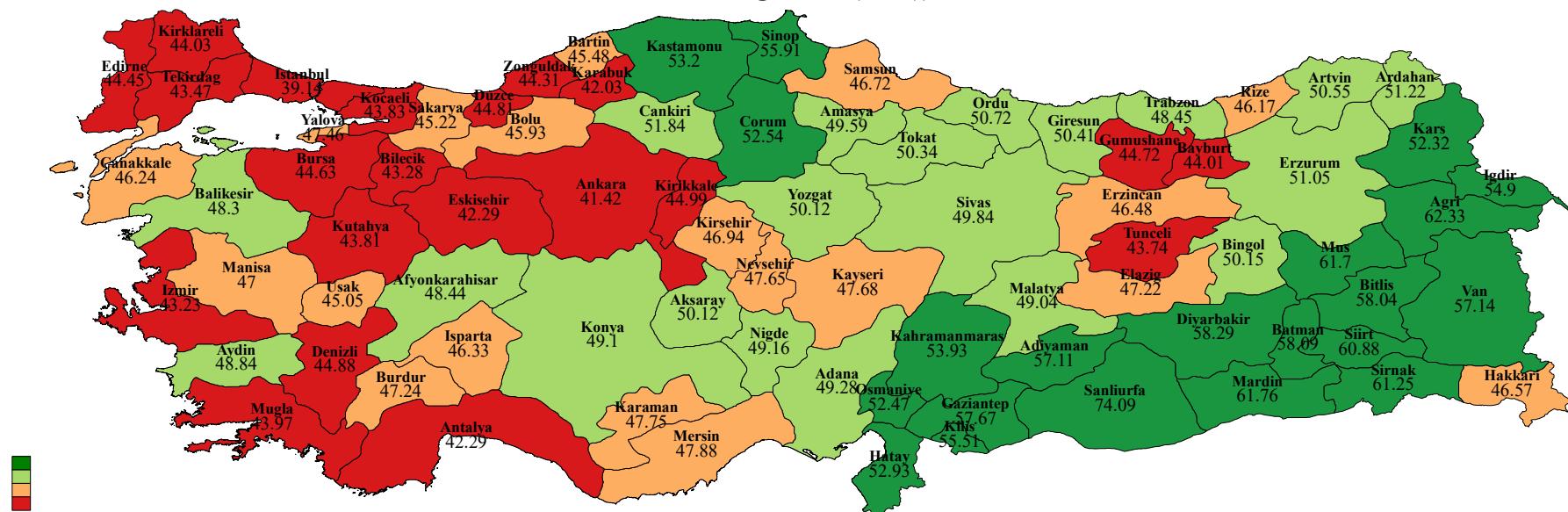

Nüfusun bağımlılık oranı

Nüfusun bağımlılık oranı

Genel Bağımlılık (2022))

İşgücüne katılım oranı

İşgücü: çalışabilir durumda olanlar (çalışmak isteyenler) ile çalışanların (istihdam) toplamıdır. Kabaca işsiz sayısı ve istihdamın toplamıdır.

Çalışabilir durumda olanlar:

- Silah altında olmayanlar (mecburi askerlik)
- Öğrenci olmayanlar
- Çalışmaya engeli olmayanlar
- Mahkum olmayanlar
- Çalışma arzusu olanlar (bir iş arayanlar)

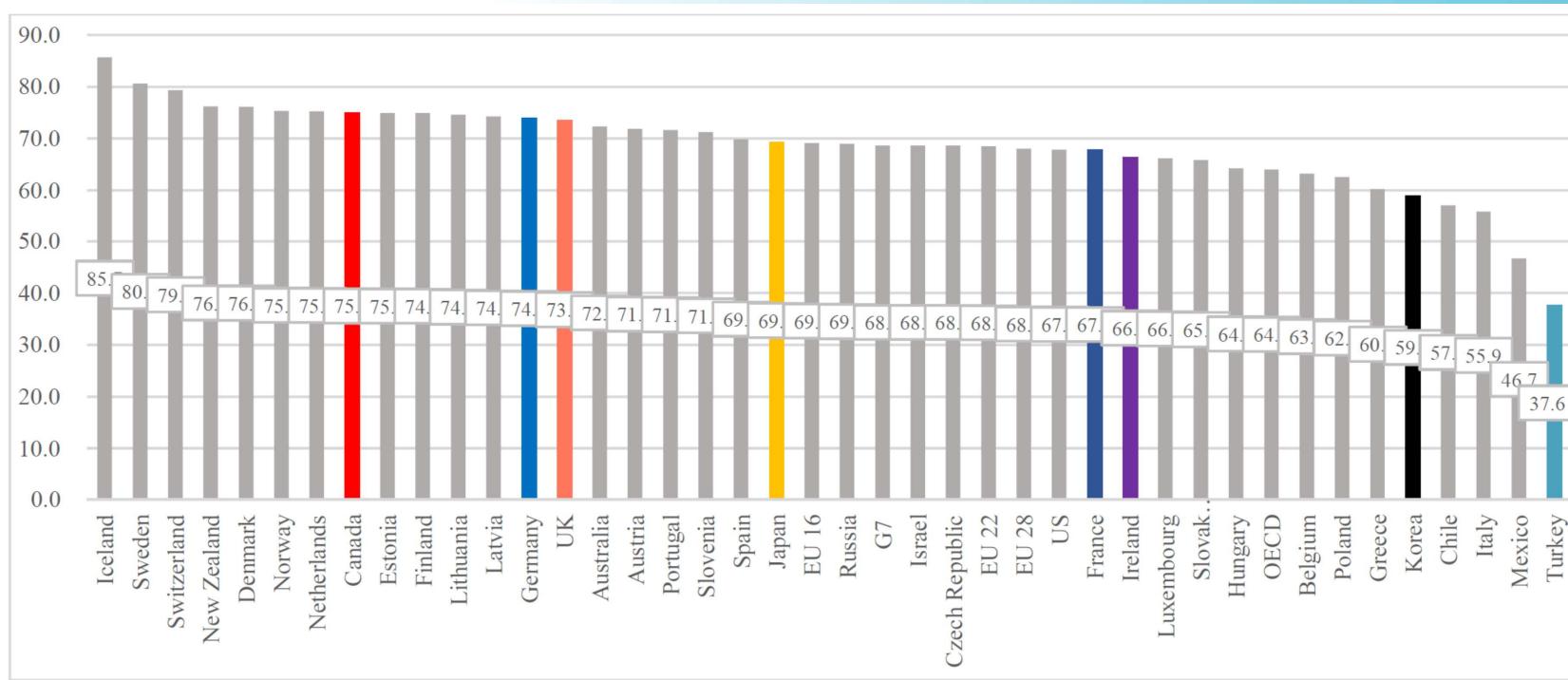
İssiz: çalışabilir durumda olup, iş bulamayanlara denir.

İstihdam: Bir işte ücret karşılığı çalışanlardır. **Çalışan sayısının işgücüne oranıdır.**

İşgücüne katılım oranı: toplam işgücünün toplam nüfusa oranıdır.

İşgücüne katılım oranı

Kadınların işgücüne katılım oranı (2017)

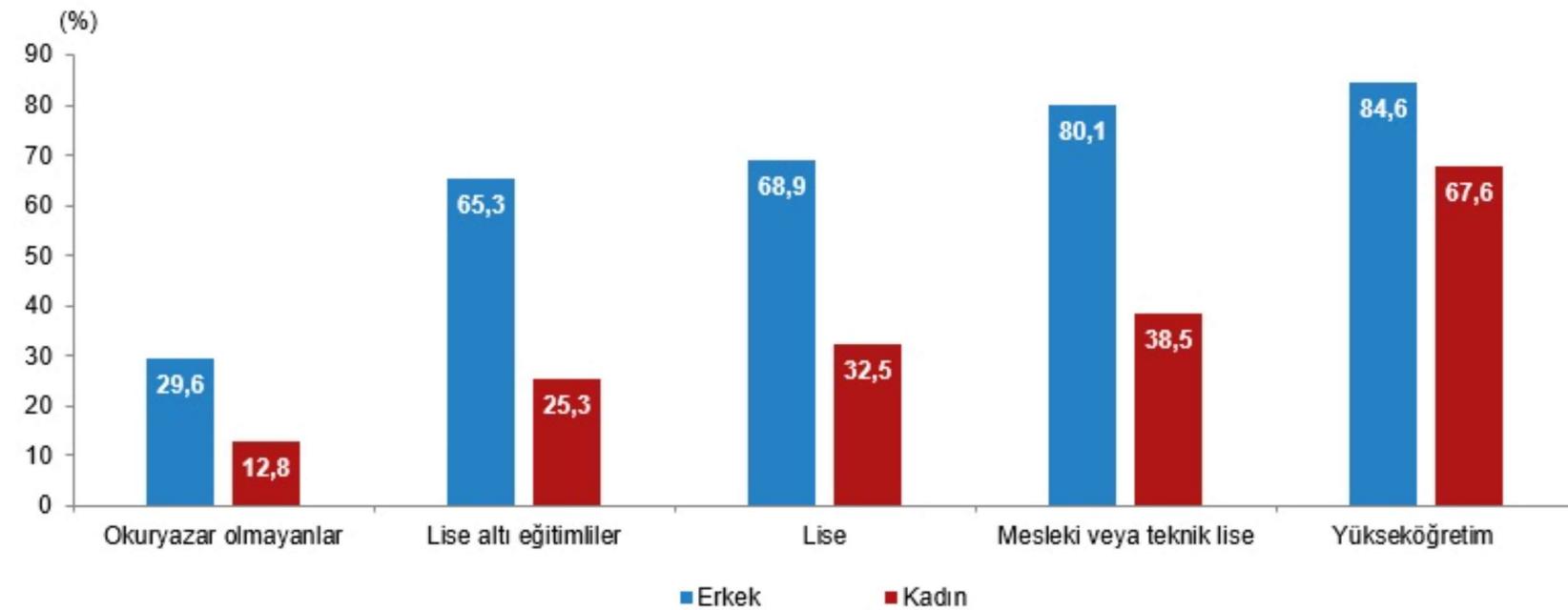

İşgücüne katılım oranı

Kadınların işgücüne katılım oranı (2021)

kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmektedir.

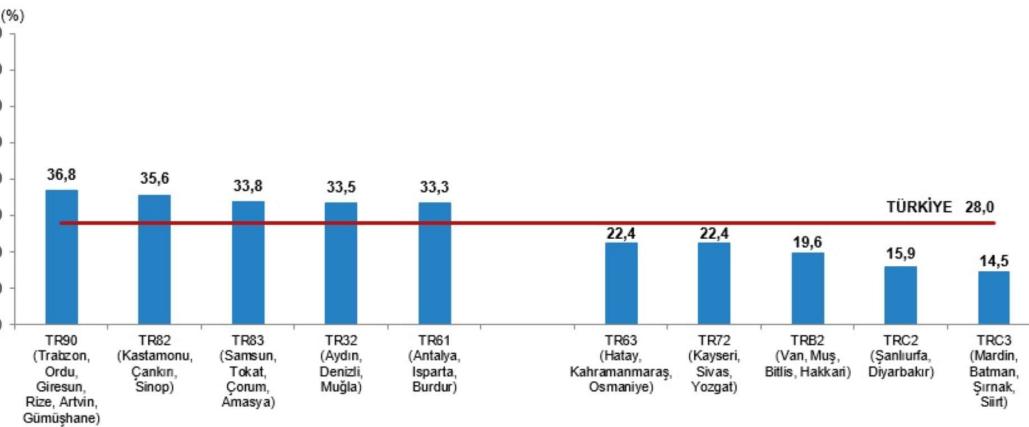
Cinsiyet ve eğitim durumuna göre işgücüne katılma oranı, 2021

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2021

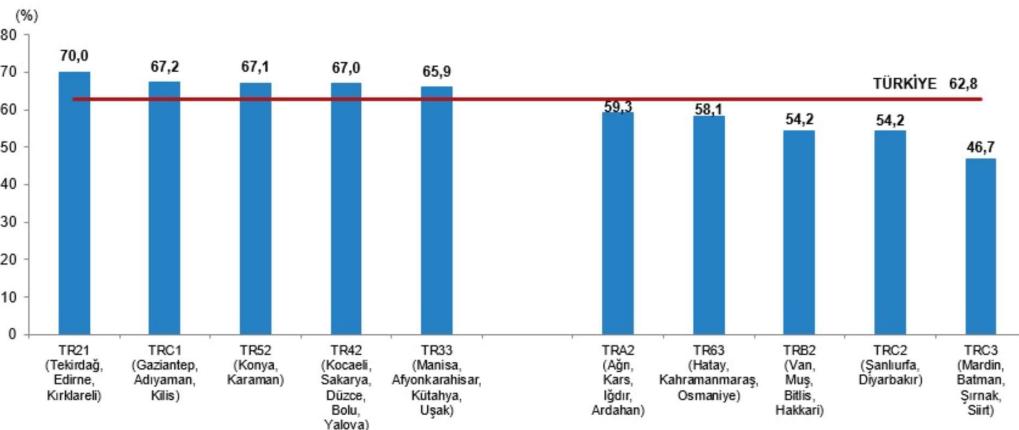
İşgücüne katılım oranı

Kadın istihdam oranının en yüksek ve en düşük olduğu 5 bölge, İBBS 2.Düzey, 2021

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2021

Erkek istihdam oranının en yüksek ve en düşük olduğu 5 bölge, İBBS 2.Düzey, 2021

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2021

Kaba doğum ve ölüm hızı

Kaba doğum hızı	Bir yıl içindeki canlı doğum sayısının (B) yıl ortası nüfusa (P) bölünmesiyle bulunur. Genellikle 1000 nüfusa düşen doğum sayısı olarak gösterilir.
Kaba ölüm hızı	Bir yıl içinde meydana gelen ölüm sayısının (D) yıl ortası nüfusa (P) bölünmesiyle bulunur. Genellikle 1000 nüfusa düşen ölüm sayısı olarak gösterilir.
Doğal nüfus artış hızı	Sadece doğumlar ve ölümler arasındaki farktan, yani doğal süreçlerden kaynaklanan nüfus artışıdır. Doğal nüfus artış hızı, kaba doğum hızı ile kaba ölüm hızının farkı alınarak hesaplanır.

Yıl ortası nüfus: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ADNKS sonuçlarına göre 1 Temmuz tarihi itibarıyla hesapladığı nüfusu yayırlar.

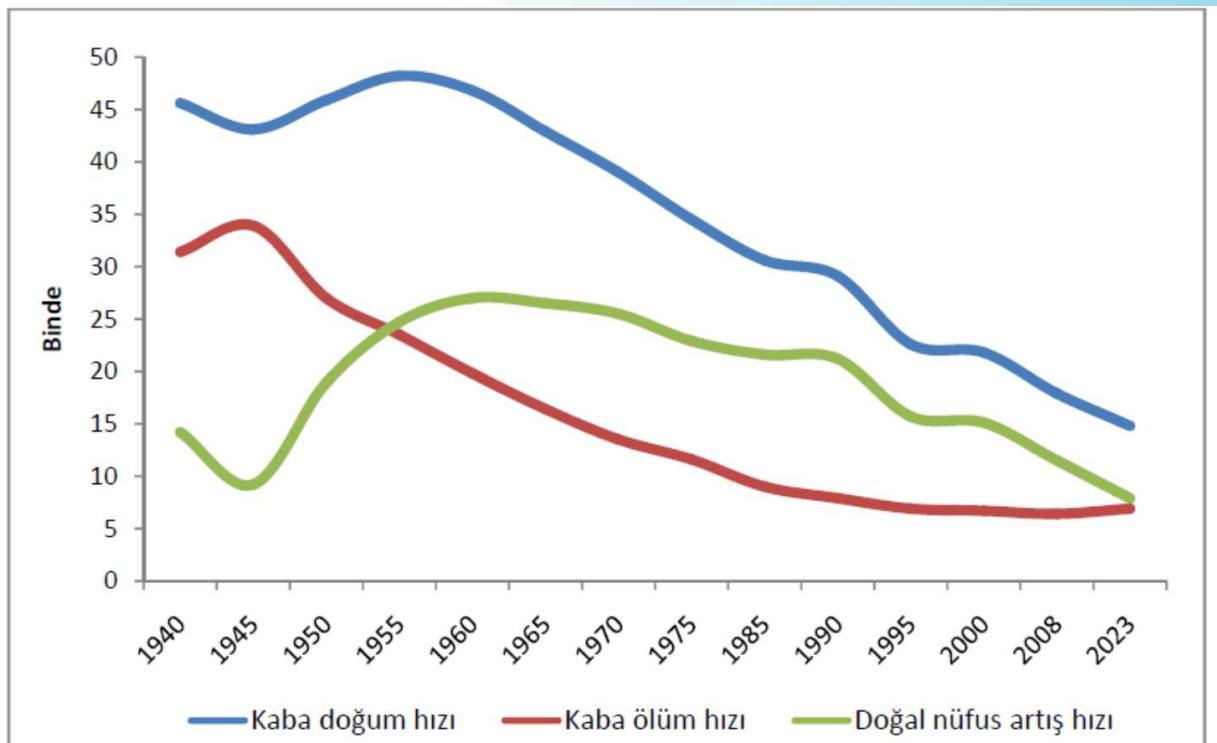
Canlı doğum sayısı: canlı doğan bebek sayısını verir.

Bebek ölüm sayısı: canlı doğumun ardından, 12 aylık olana kadar olan bebeklerin ölüm sayısını verir.

Hız: 1000 nüfusa düşen sayı anlamındadır.

Kaba doğum ve ölüm hızı

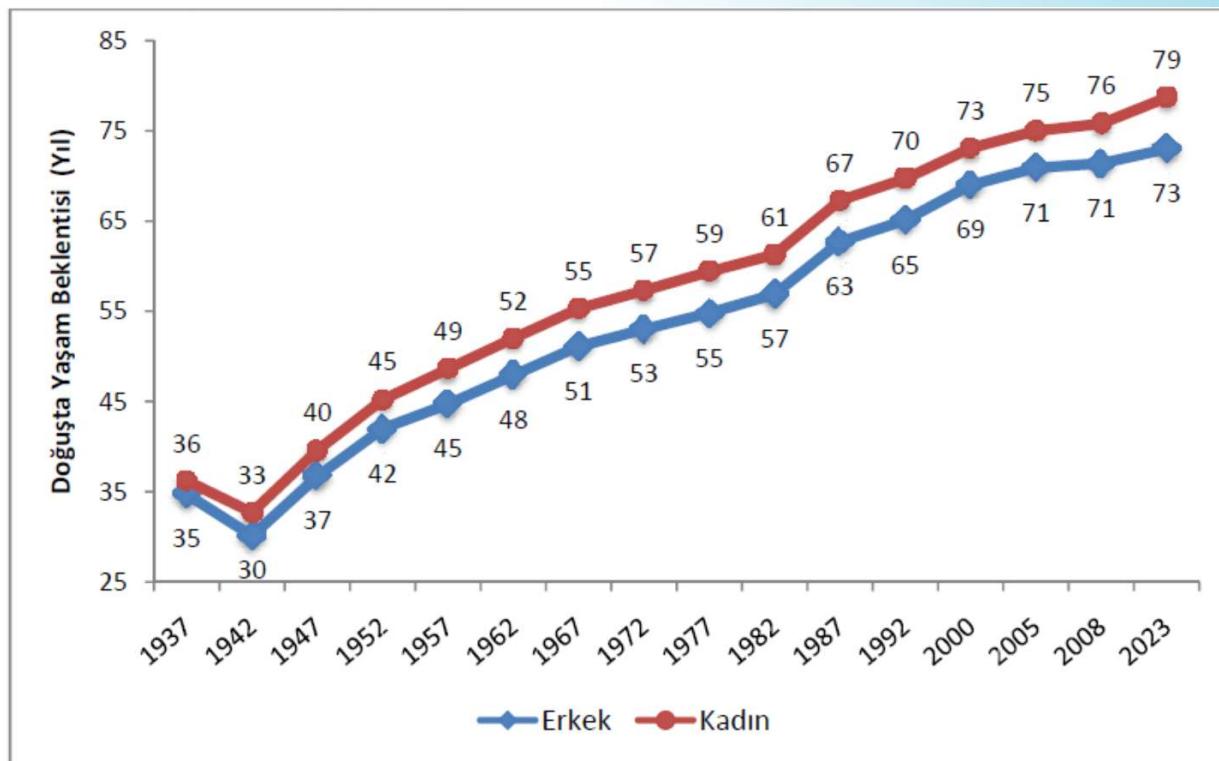
Türkiye'de, kaba doğum hızı da kaba ölüm hızı da azalmaktadır.

Kaynak: Fişek ve Shorter, 1968; Shorter ve Macura, 1982; Toros, 1985; DPT, 1985, 2001; TÜİK, 1995; 2009

Doğusta yaşam bekłentisi

Doğuştan beklenen yaşam süresi bir toplumdaki ortalama ömrü gösterir.

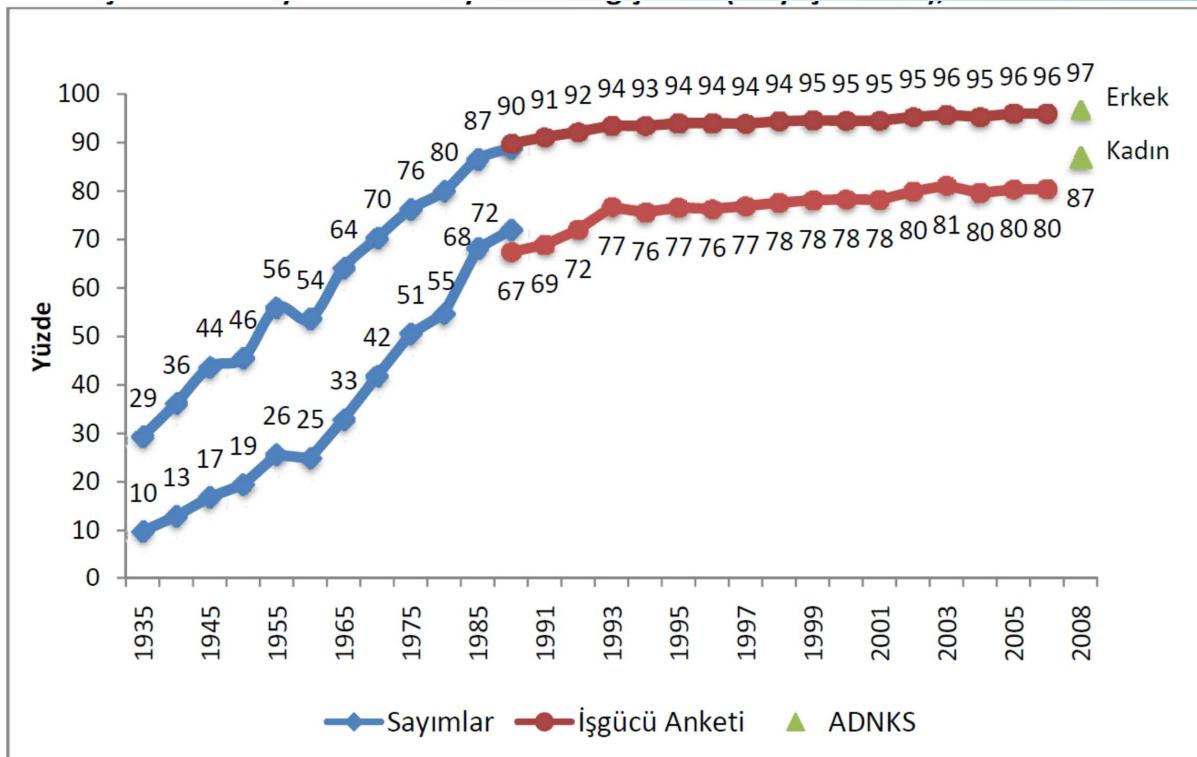
Türkiye'de doğusta yaşam bekłentisi seneler içerisinde artış gösterir.

Kadınlarda daha yüksektir.

Yaşam tarzına yakından bağlıdır.

Zaman içinde görülen bu artışta yetişkin ölümüğündeki iyileşmeden daha çok erken yaş ölümüğündeki iyileşme etkili olmuştur

Okuryazarlık

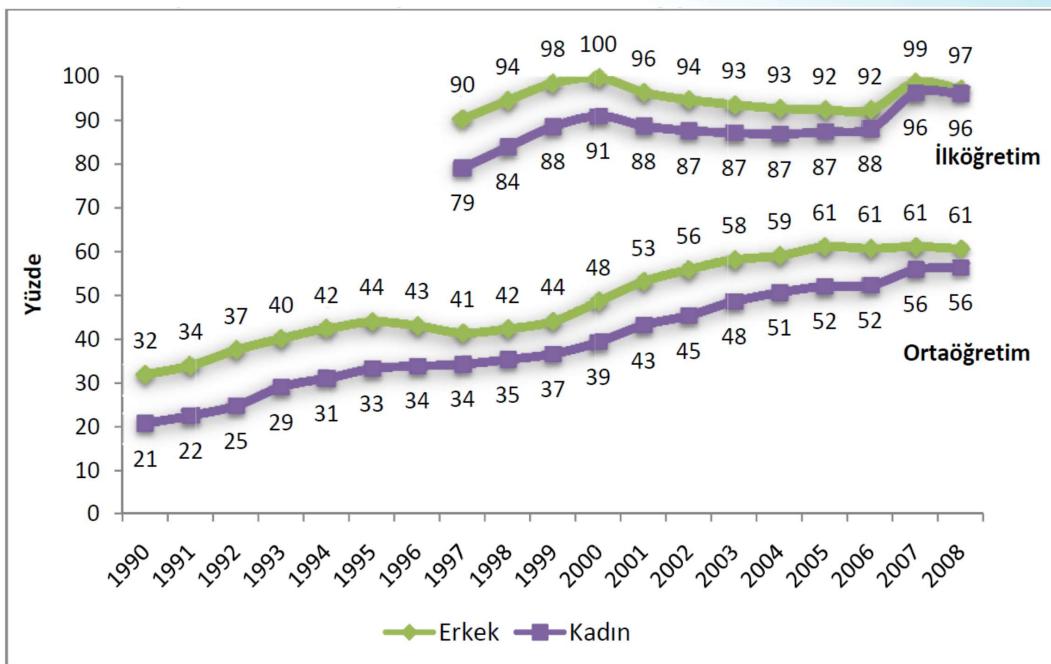

Okuryazar oranı
yıllar itibarıyla
yükselmektedir.

Erkeklerde
kadınlardan daha
yüksektir.

Okullaşma oranı

Okullaşma Oranı: İlgili öğrenim türündeki tüm öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilir.

İlköğretim okullaşma oranı (Brüt): İlköğretimdeki öğrenci sayısının, 6-13 yaş arası nüfusa oranıdır.

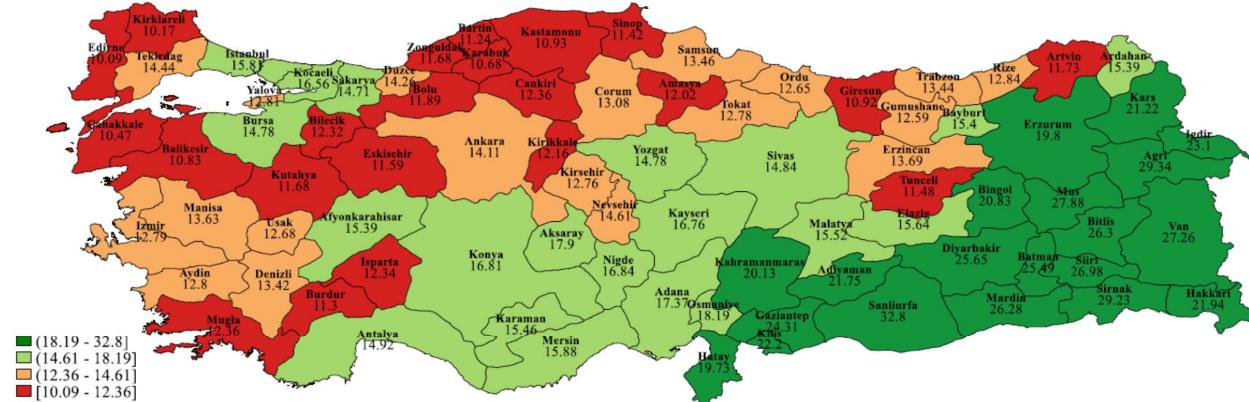
İlköğretim okullaşma oranı (Net): 6-13 yaş arasındaki ilköğretim öğrenci sayısının, 6-13 yaş arası nüfusa oranıdır.

İlkokul: 6-9 yaş

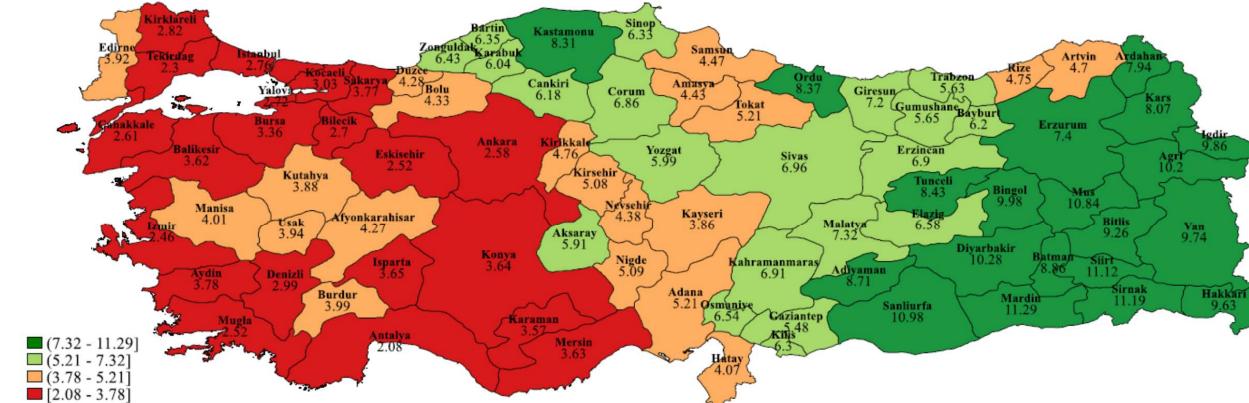
Ortaokul: 10-13 yaş

Lise: 14-17 yaş

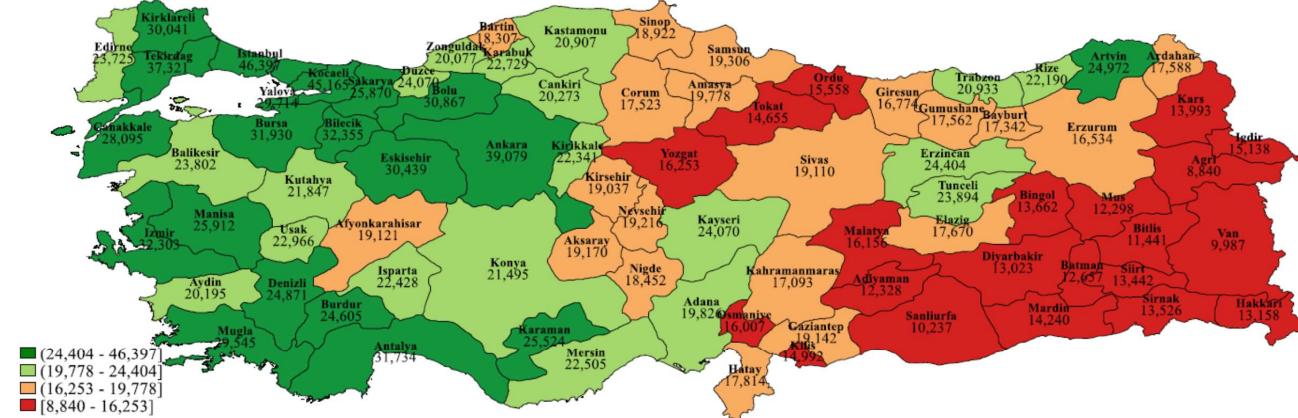
Birth Rate (%) (2008-2019)

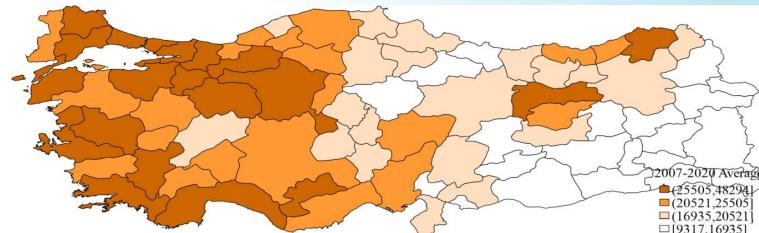

Illiteracy Rate (%) (2008-2019)

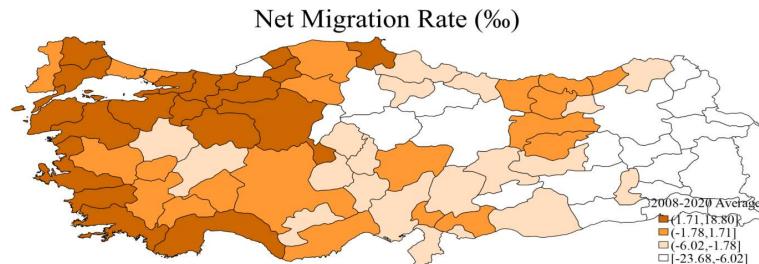
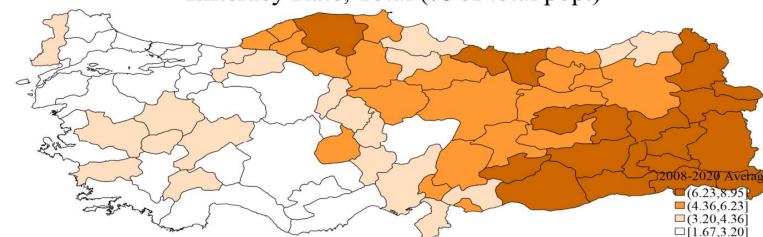

GDP Per capita (Turkish Lira) (2008-2019)

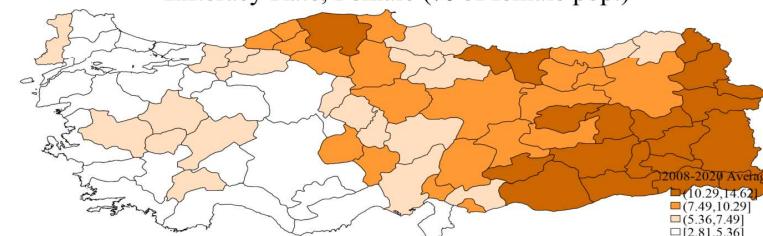

Illiteracy Rate, Total (% of total pop.)

Illiteracy Rate, Female (% of female pop.)

İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS)

Avrupa Birliği açısından bölgeler politikalar çok önemli bir konumdadır.

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında **bölgelerarası dengesizliği ortadan kaldırmak** ve geri kalmış bölgelerin Birliğin sağladığı fonlardan yararlanmalarını ortak bir zeminde gerçekleştirmek amacıyla, **üye ülkeler içinde bir bölgeleme sistemi oluşturulmuştur.**

NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics- İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırılması- İBBS) olarak adlandırılmaktadır.

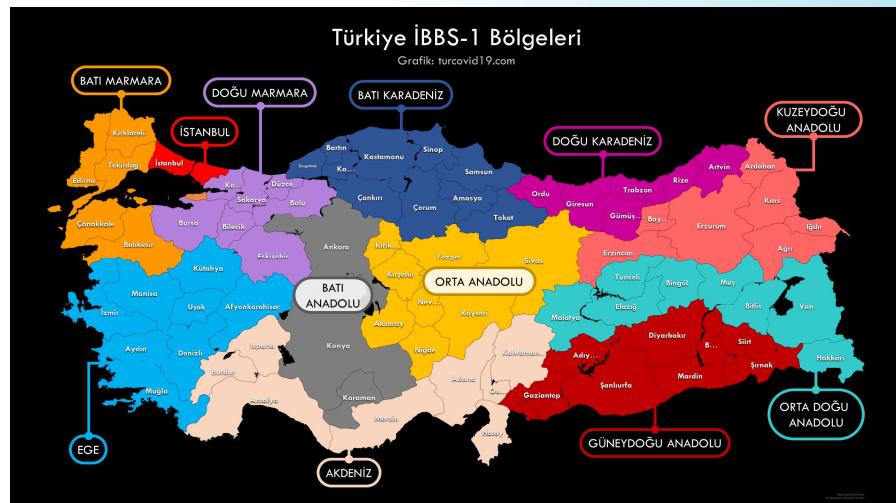
Türkiye'de İBBS:

- İBBS-1: 12 Bölge
- İBBS-2: 26 Bölge
- İBBS-3: 81 İl

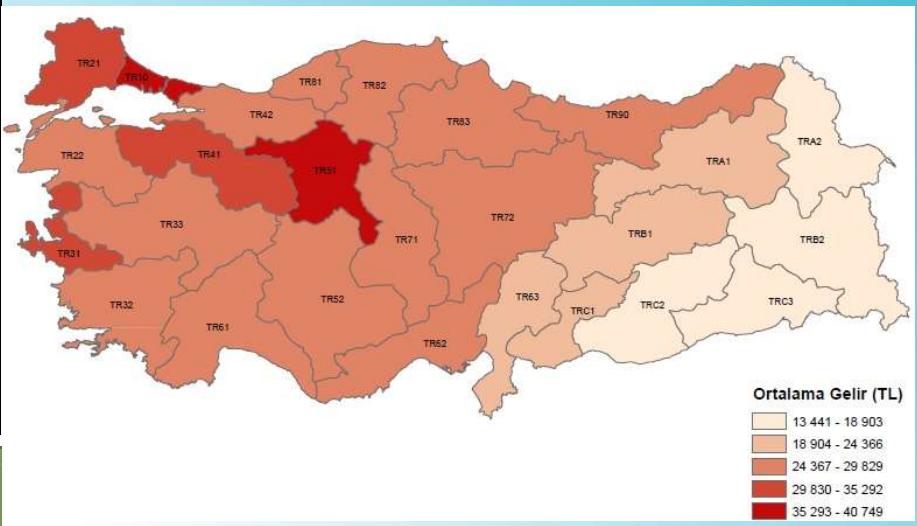
AB'de NUTS:

- NUTS-1: 27 bölge,
- NUTS-2: 271 bölge
- NUTS-3: 1303 bölge

Istatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS)

İBBS-2: 26 Bölge

İBBS-3: 81 İl

İstatistik İstatistiklerin Birimleri Sınıflaması (IBBS)

IBBS'nin amacı:

- Bölgesel istatistiklerin toplanması ve geliştirilmesi,
- Bölgelerin sosyo ekonomik analizlerinin yapılması,
- Bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi,
- Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik sistemine uygun, karşılaştırılabilir bir istatistik veri tabanı oluşturulmasına katkıda bulunacak temel göstergeleri ortaya koymak

şeklinde sıralanabilir.

IBBS ile:

- Nüfus İstatistikleri (Türkiye İstatistik Kurumu)
 - Yatırımlarda Devlet Yardımları (Ekonomi Bakanlığı)
 - Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (Cumhurbşakanlığı Strateji Geliştirme Ofisi)
 - Bölge Planları (Kalkınma Ajansları)
- çalışmaları hali hazırda yapılmaktadır.